

Verslag werkzaamheden Partijbestuur over de periode Mei—Augustus 1945.

Nadat op 5 Mei de capitulatie der Duitse legers definitief en officieel was afgekondigd, is, dank zij de welwillendheid van de Directie van „De Arbeiderspers”, op 7 Mei het gebouw op het Hekelveld 16 te Amsterdam, voorlopig door het secretariaat betrokken.

Gelukkig was dit gebouw gedeeltelijk gemeubileerd; er was een Duitse instelling gehuisvest geweest, waarvan de directie er in September 1944 vandoor was gegaan. De inventaris is bij de bevrijding als „vijandelijk bezit” geconfisceerd en aan ons in bruikleen afgestaan.

Aanwezig waren op 7 Mei L. A. Ankum, W. van Deelen, E. Vermeer, J. Meijer en C. Woudenberg. Spoedig zijn ook E. Ribbius Peletier en N. Palar weer in hun functie aan het werk gegaan.

Grote voldoening gaf de terugkeer van Koos Vorrink, die vanuit het concentratiekamp Sachsenhausen, met veel gevaarlijke risico's in Nederland was aangekomen. En ook over de terugkomst van Saar Lelie, de boekhoudster, die een maandenlang verblijf in Westerbork, voorafgegaan door een langdurige en wisselvallige periode van „onderduiken”, goed heeft doorstaan, was er algemene vreugde.

In Zuid-Holland is Jan Spronkers, zij het vooralsnog niet in bezoldigde dienst, voor de Partij werkzaam.

En zo is de Partij, zonder geld, zonder kantoorinrichting en met niets dan een schema voor een nieuw begin, gestart. Gestart op de dag, dat de kogels uit de Duitse mitrailleurs nog over het Hekelveld en tegen de gevel van „De Arbeiderspers” joegen.

Intussen was de start zelf enigszins moeilijk.

Het Zuiden was voor het grootste deel al sinds September 1944 bevrijd en wij wisten, dat er sindsdien in Noord-Brabant voorlopige maatregelen waren getroffen om zowel met een krant, als met de partijorganisatie de wederopbouw van de beweging voor te bereiden, in afwachting van de bevrijding van het overige deel van het land.

Het Oosten en het Noorden waren in April successievelijk bevrijd en hoewel verondersteld mocht worden, dat ook daar onmiddellijk met de voorlopige weder-oprichting zou zijn aangevangen, wisten wij toch in feite niets van de toestanden af.

Voor de Gewestelijke Contact-Commissies, die in de bezettingsjaren waren geformeerd, waren circulaires gereed. Instructies voor de eerste maatregelen, zowel voor de Gewesten als voor de afdelingen, waren lang tevoren door het Partijbestuur vastgesteld. Het concept voor een algemeen manifest was gereed en eveneens de tekst voor een affiche. Gelukkig kon de drukkerij van „De Arbeiderspers” in deze eerste week van de bevrijding twee dagen over electriciteit beschikken. Ons manifest en de affiche konden daardoor in kleine oplaat gedrukt worden.

De eerste moeilijkheid was nu: hoe krijgen wij contact met het land. Telefoon en telegraaf functioneerden niet; de post werkte langzaam en onbetrouwbaar; treinen, trams, autobussen, alles stilgelegd en weggesleept; auto's niet te krijgen. Een overblijfsel van wat eens een fiets was geweest, stond hier en daar nog ter beschikking. Op deze transport- en communicatiemiddelen zijn de eerste bewijzen van de

herleving van de Partij het land ingegaan. Jan Meijer naar het Oosten en het Noorden om de federaties Gelderland, Overijsel, Drente, Friesland en Groningen te voorzien, Jan IJlstra, een Haarlemse ondergronder, die zich onmiddellijk als „koerier” te onzer beschikking stelde, naar de federaties Den Haag, Rotterdam en Zuid-Holland, Wim van Deelen naar Alkmaar voor de federatie Noord-Holland, terwijl de federaties Amsterdam, Noord-Holland-Zuid en Utrecht direct vanuit het Secretariaat konden worden geïnstrueerd.

Met de Zuidelijke provincies was voorshands nog helemaal geen verbinding te krijgen. Overtocht over de rivieren was verboden; voor verblijf buiten woonplaats of woongewest waren vergunningen nodig; de zwaar gebombardeerde gedeelten waren voor het verkeer afgesloten en nog allerlei andere belemmeringen verhinderden ons in onze bewegingen.

Natuurlijk waren ook in het land de moeilijkheden even groot als voor ons in het secretariaat. Langzaam aan is de zaak op gang gekomen en thans, na bijna vier maanden zijn wij nog steeds voor het grootste gedeelte in beslag genomen door werkzaamheden, die tot de organisatorische weder-oprichting behoren.

Een handicap was ook, dat bijna overal de jongere en fysiek-sterkere partijgenoten verbonden waren (zijn) bij M.G., de N.B.S., de hulp-politie en bij de vele andere instellingen, die pretenderen aan het herstel werkzaam te zijn.

Van onschatbare waarde zijn nu de honderden contact-punten gebleken, die in de bezettingsjaren gelegd en onderhouden zijn. In al deze plaatsen waren de mensen aanwezig en gereed om direct aan te pakken. En zo waren er na drie maanden bevrijding toch reeds weer meer dan vierhonderd afdelingen in het land geconstitueerd.

Meer en eerder dan met de weder-oprichting van de Partij hebben de verantwoordelijke partijgenoten zich beziggehouden met de weder-opbouw van onze dagbladpers. En dat was goed en noodzakelijk, want de eerste behoefte was, dat er voor voorlichting gezorgd kon worden. In Eindhoven kwam het eerste legale „Het Vrije Volk”, als democratisch-socialistisch orgaan van de pers, bestemd voor de drie Zuidelijke provincies.

In Twente werd het reeds illegaal in Hengelo (O.) verschijnende „Het Vrije Volk” in April, na de bevrijding, „gelegaliseerd”. Enige moeilijkheden zijn er door ontstaan, doordat, naar schijnt, onze partijgenoten in Almelo, plaatselijk met „Het Parool” zijn verschenen, waarmee zij lange tijd in de illegaliteit gewerkt hadden. Natuurlijk kon „Het Parool” niet als partij-dagblad van de S.D.A.P. worden uitgegeven en toen na enige tijd het Twentse „Vrije Volk” er moest worden ingebracht, had „Het Parool” in Almelo een grote voorsprong gekregen.

In Groningen is eveneens „Het Vrije Volk” onmiddellijk verschenen en het heeft zich ook direct een grote plaats in stad en provincie, alsmede in het Noordelijk deel van Drente, veroverd.

In Leeuwarden kwam „Het Vrije Volk” voor Friesland; in Zwolle voor een deel van Overijsel; in Apeldoorn voor Gelderland.

En toen na de bevrijding van het Westen, ook Amsterdam, Rotterdam,

Den Haag en Utrecht met hun eigen „Vrije Volk” uitkwamen, waren er dus tien rayons in het land, waarin „De Arbeiderspers” de partijkrant uitgaf. En die zijn er nog. Verdere bijzonderheden over de wederwaardigheden van onze pers in de bevrijdingstijd en daarna zullen te zijner tijd ongetwijfeld door de Directie van „De Arbeiderspers” worden verstrekt en daarbij zal dan zeker gelegenheid gevonden worden een woord van waardering te richten tot allen, die door hun initiatief hebben bijgedragen tot het bereikte resultaat. Aan dezen, nu nog ongenoemden, al vast de dank van het Partijbestuur. Het gezamenlijke aantal lezers is belangrijk groter dan dat van onze dagbladpers vóór Mei 1940.

Bij de eerste stappen om tot herstel van de Partij te komen, heeft men in het Zuiden tot de oprichting van een „Democratisch Socialistische Vereniging” besloten.

Wetende, dat de Partijleiding voor de mogelijkheid en eventueel voor de noodzakelijkheid van veranderingen in de organisatie en in de naam van de Partij open stond, teneinde de „bredere basis”, waarover in de bezettingstijd zo veel en zo vaak was gediscussieerd, te leggen, wilde men niet vooruitlopen op het beraad, dat gevoerd zou moeten worden als het gehele land weer bevrijd was.

Ook in Twente, in Friesland, in Drente, in Zutphen, in Kampen en elders, is dit Zuidelijk voorbeeld gevolgd, maar in bijna al deze gevallen heeft men, nadat er weer van het Partijbestuur leiding kon uitgaan, zich voorlopig in S.D.A.P. omgedoopt. Hier en daar had dit reeds tot enige wrijving, althans tot enig meningsverschil aanleiding gegeven, omdat een deel der leden de onmiddellijke terugkeer van de S.D.A.P. voorstond.

Tot de genoemde Democratisch Socialistische Verenigingen zijn, hier en daar in belangrijke mate, toegetreden voorstanders van het Democratisch Socialisme, die nooit lid van de S.D.A.P. zijn geweest en onder hen zijn er weer, die — in verband met de historie en de traditie van de S.D.A.P. — bezwaar hebben tegen de handhaving van de oude naam voor de nieuwe Partij.

Het Partijbestuur heeft zijn standpunt gehandhaafd, dat het reeds in bezettingstijd had bepaald en waarvan het in het „Verslag over Mei 1940—Mei 1945” verantwoording heeft afgelegd!

Het zal de taak van de Partij zelf zijn over haar naam te beslissen.

Bij het voorgaande aansluitende kan worden meegedeeld, dat een duidelijk beeld van de omvang van de Partij, haar verhouding tot andere bevolkingsgroepen en, vooral vooruitstrevende en zich socialistisch en democratisch noemende, organisaties en van haar positie en betekenis in en voor het Nederlandse volk, nog niet te geven is. Naast hen, die thans tot de Partij zijn toegetreden — velen, omdat zij in de vijf oorlogsjaren geestelijk met de Partij verbonden zijn gebleven en anderen, omdat zij over alle vroegere bedenkingen zijn heengestapt en de S.D.A.P. aanvaarden als de verzamel-organisatie van allen, die het met de doelstelling van het Democratisch Socialisme eens zijn — zijn er, wellicht groter in aantal, die nog afwachten alvorens een beslissing te nemen. De een vreest, dat de „basisverbreiding” tot beginselvervlakking zal leiden en de andere meent

te weinig te zien van de „vernieuwing”, die nodig is om te verhinderen, dat de oude toestand terugkeert. Een derde wacht op de samenvoeging van de S.D.A.P. en de Nederlandse Volksbeweging en de vierde is bereid mee te doen als de S.D.A.P. met de „Vrienden van de Waarheid” tot overeenstemming weet te komen. Een vijfde is het met zichzelf niet eens en terwijl de zesde eerst wil weten of er voldoende „gezuiverd” wordt, blijft de zevende voorlopig weg, omdat hij alle „gezuiver” in een politieke partij verkeerd acht. Men wacht af, omdat men niet tevreden is over de gang van zaken in de vakbeweging en men wacht af, omdat men eerst wil zien, wat deze regering doet.

Met de verwarring en de moeilijkheden, die inhaerent zijn aan het op gang brengen van het zo zeer ontwrichte economische leven, houdt een en ander natuurlijk nauw verband.

Er is geen reden om niet met groot vertrouwen de ontwikkeling van onze beweging tegemoet te zien. Natuurlijk is voorwaarde, dat de Partij successievelijk haar activiteit, zowel naar binnen als naar buiten, kan vergroten.

Op 19 Mei hield het Partijbestuur zijn eerste bijeenkomst. Aanwezig waren daarbij onze oud-ministers J. v. d. Tempel en J. Burger, voorts M. Sluizer en J. W. Lebon en ook E. Kupers, die juist enige weken in het Zuiden had doorgebracht. Zowel over de toestand in Londen als over die in de eerder bevrijde Zuidelijke provincies werden het P.B. waardevolle inlichtingen verstrekt.

Het Dagelijks Bestuur werd in deze vergadering samengesteld uit: J. v. d. Kieft, J. in 't Veld, E. Ribbius Peletier en C. Woudenberg, terwijl L. A. Ankum en E. Vermeer de bijeenkomsten van het Dagelijks Bestuur bijwonen. Zodra Koos Vorrink terug was, hernam hij zijn plaats als voorzitter, ook van de D.B.-vergaderingen.

Intussen zijn J. v. d. Kieft en J. in 't Veld reeds weer afgetreden als leden van het D.B.; beiden omdat zij te zeer met ander werk zijn belast.

Regelmatig, met tussenruimten van ongeveer 14 dagen, is het Partijbestuur sindsdien bijeengekomen, terwijl het D.B. iedere week vergadert.

De beraadslagingen en besluiten kunnen hier slechts vluchtig worden gememoreerd:

Een Commissie werd ingesteld voor het opstellen van een urgentie-program. Uitgenodigd, om van deze Commissie deel uit te maken zijn: W. Drees, J. v. d. Kieft, J. in 't Veld, H. Vos, M. v. d. Goes v. Naters, J. v. d. Tempel, J. Burger, H. J. Hofstra, S. L. Mansholt, K. Voskuil, J. W. Albarda en K. Vorrink.

Besloten is tot het weer instellen van het Wetenschappelijk Bureau, met dien verstande, dat dit bureau bredere en meer coördinerende taak krijgt. Aan dit bureau zal de vorm van een stichting gegeven worden. Er komt een Stichtingsbestuur en een Curatorium. Tot Directeur heeft het P.B. benoemd mr. C. Slotemaker de Bruine. Nadere bijzonderheden komen voor in de circulaire, die hierover spoedig zal verschijnen.

Ook voor het weder-verschijnende maandschrift „Socialisme en

Democratie", heeft het P.B. de redactie benoemd. Behoudens mogelijke aanvulling zijn uitgenodigd: J. W. Albarda, W. Banning, J. J. Buskes, P. Geijl, J. v. d. Kieft, K. Vorrink en K. Voskuil. In overleg met de redactie-commissie zal een uitvoeriger aantal medewerkers worden gevraagd.

Inzake de vroegere neven-organisaties moet er mede gerekend worden, dat zij als rechtspersonen terugkeren, teneinde rechtsherstel voor door de Duitsers geconfisceerde bezittingen te verkrijgen. Het P.B. besloot evenwel bekend te maken, dat hierdoor niet vooruitgegaan mag worden op de beslissing over de vraag of deze organisaties en in welke vorm, in het kader van de werkzaamheden der Partij opnieuw een rol zullen spelen.

Ten aanzien van de Nederlandse Volksbeweging heeft het Partijbestuur uitgesproken, dat partijgenoten er lid van kunnen zijn, zolang zij (de N.V.B.) geen politieke partij is.

Evenwel is het geen kwestie van keuze of van voorkeur; de voorstanders van het democratisch socialisme dienen, naar de mening van het P.B., lid te zijn van de S.D.A.P.

Er is een uitnodiging van de leiding der N.V.B. tot het P.B. gericht om een oriënterende bespreking te houden. Waarschijnlijk heeft bij het verschijnen van dit verslag deze bespreking reeds plaats gehad. Ook met enige leden van de Christelijk Democratische Unie (C.D.U.), die zich als voorlopig Hoofdbestuur hebben geconstitueerd, heeft een informatische bespreking plaats gehad, waaraan voor het P.B. is deelgenomen door J. v. d. Kieft en C. Woudenberg.

Enige besprekingen zijn gewijd aan de bezetting van de vele vacant komende burgemeestersplaatsen. Aangenomen werd, dat ook in de kringen van de Commissarissen van de Koningin, van den Minister van Binnenlandse Zaken en van de Kroon, zal worden toegegeven, dat de partijdigheid bij benoemingen van burgemeesters, die een principieel uitsluiten van sociaal-democraten nabij kwam, niet mag terugkeren.

Het spreekt wel vanzelf, dat voor en tijdens de Kabinetformatie, die aan prof. Schermerhorn en onzen partijgenoot Drees was opgedragen, het Partijbestuur aandacht voor deze politieke gebeurtenis heeft getoond. Het was een voldoening, dat in de nieuwe regering drie sociaal-democraten van de S.D.A.P. zitting namen.

Van de regeringsverklaring, die door den Minister-President op 27 Juni is voorgelezen door de radio, heeft het Partijbestuur met grote instemming kennisgenomen.

Ook aan het tijdstip, waarop algemene verkiezingen en met name die voor het Parlement, gehouden kunnen worden, heeft het P.B. enige malen een bespreking gewijd. Vrijwel algemeen is het van mening, dat dit om technische en psychologische redenen niet veel vroeger dan Juli 1946 zal kunnen zijn.

In verband met de zuivering van de Partij en teneinde deze zuivering zo snel mogelijk te doen plaats hebben, besloot het P.B. de Centrale Ereraad te verzoeken alle gevallen te behandelen, waarbij betrokken zijn leden van de Partij, die als Gedeputeerde en als Wethouder hebben samengewerkt in een college, waarvan ook één of meer N.S.B.-ers deel uitmaakten.

In één geval heeft het P.B. ook een onderzoek naar de houding van een partijgenoot-burgemeester gevraagd.

Reeds hebben enige buitenlandse socialistische partijen hun congres gehouden en onze Partij uitgenodigd vertegenwoordigers te zenden.

Op 9, 10 en 11 Juni congresseerde de Belgische Socialistische Partij in Brussel. Voor de S.D.A.P. waren aanwezig: E. Ribbius Peletier, M. v. d. Goes v. Naters en C. Woudenberg.

Op 12 Augustus en volgende dagen hield de Franse Partij haar congres in Parijs. M. v. d. Goes van Naters vertegenwoordigde de S.D.A.P.

Op 19—22 Augustus hield de Deense Sociaal-Democratische Partij haar congres in Kopenhagen. Als afgevaardigde van onze Partij was aanwezig C. Woudenberg.

Met bijzondere belangstelling neemt het P.B. kennis van de rapporten, die worden uitgebracht door de mensen, die voor het P.B. regelmatig in het land vertoeven. Jan Meijer geeft regelmatig verslag van zijn werk in Drente, waarmee hij voorlopig, ter assistentie van het Gewestelijk Bestuur, door het P.B. is belast.

Van Wim van Deelen moge hier in het bijzonder genoemd worden een rapport over toestanden, verhoudingen en stemmingen in Zuid-Limburg.

Evert Vermeer heeft, na een tournée in Friesland, waar hij in een tiental openbare vergaderingen het woord voerde, een belangrijk informierend rapport uitgebracht.

Van veel betekenis is ook, dat de Partij-voorzitter regelmatig in allerlei grotere plaatsen, in grote openbare vergaderingen, het woord voert. Hij heeft hierbij zeker reeds meerdere tienduizenden vrouwen en mannen onder zijn gehoor gehad. Al deze bijeenkomsten slagen uitstekend.

Ook andere sprekers treden in het land op. Zeer vele z.g. bevrijdings-bijeenkomsten zijn er gehouden. Zij werden, waar de Partij actief is, gevolgd door z.g. mobilisatievergaderingen en zo ontstaat er succes-sievelijk weer een activiteit, die naar meer geconsolideerde partij-verhoudingen zal voeren.

Over de bijzondere moeilijkheden, die hierbij ondervonden worden, doordat — zeker als een plaats „Leave Centre” is — de Canadezen of de Amerikanen op alle vergadergelegenheden beslag hebben gelegd, zij hier maar gezwezen.

Met de federatie Rotterdam heeft het P.B. nog bijzondere bemoeiing gehad, omdat er plaatselijke moeilijkheden waren.

Ditzelfde is het geval met het Gewest Zuid-Holland.

Plaatselijk is het P.B. nog betrokken in aangelegenheden o.a. in Zutphen, in Zeist, in Oostzaan, die evenwel alle bevredigend zijn opgelost.

Bij dit alles mag niet onvermeld blijven, dat een groot aantal functionarissen in de Gewestelijke en Stedelijke federaties en in de afdelingen, met grote toewijding en ijver aan het werk is gegaan om de Partij te herscheppen.

Vele nieuwe en jonge krachten staan daarbij naast oudere functionarissen van vóór 1940.

Hoe groot de Partij reeds weer is, weten wij niet precies; hoe groot zij in afzienbare tijd zal kunnen worden, weten wij evenmin, maar

dat zij opnieuw steunt op een prachtige en krachtige, doelbewuste en principiële kern, dat staat vast.

Ondanks de beperkte mogelijkheden voor het vervaardigen en verspreiden van drukwerken, heeft het Partijbestuur, sinds de bevrijding, het licht doen zien:

Algemeen manifest	200.000	exemplaren
Affiche	2.000	„
Manifest „Na 50 jaar” (herdruk)	50.000	„
Affiche	2.000	„
Brochure „Op de kentering”	10.000	„
Brochure „Wat nodig is”	10.000	„
„Wat wil de S.D.A.P.”	10.000	„

Een restant van het laatste geschrift van Jan de Roode, uitgegeven door „Paraat”, heeft het Partijbestuur overgenomen (6.500 exemplaren, titel „Verdwaalde Herders”).

Voorts zijn nog enige herdrukken verzorgd van uitgaven van „Vrije Gedachten” en is er een en ander verschenen, dat op de inwendige organisatie, de Vrouwenclubs en de zuivering betrekking heeft.

Een syllabus voor de behandeling in bijeenkomsten is in bewerking en een herdruk van de brochure „Een halve eeuw beginselstrijd” is ter perse. Beide van de hand van Koos Vorrink.

Van de financiën valt er nog weinig mee te delen voor wat de inkomsten uit contributie aangaat. Er is een voorlopige regeling, waarbij er een uniforme contributie is van 15 cent per week en van 25 cent per week voor man en vrouw samen, als beide lid zijn.

Om aan middelen te komen toen wij, naakt en berooid moesten beginnen, is er direct een vrijwillige inzameling begonnen, die in vele gevallen verrassend hoge bedragen, als gemiddelde opbrengst per hoofd, heeft opgeleverd.

Bij het afsluiten van dit verslag was er in totaal voor dit fonds reeds f 22.627,68 aan de Partijkas afgedragen. Van het grootste deel dezer bijdragen is dat slechts 70%, omdat 30% voor de federaties en afdelingen is bestemd. De werkelijke opbrengst van de inzameling is dus belangrijk hoger.

Ook hieruit blijkt weer, dat de Partij aan enthousiasme en offervaardigheid niet heeft ingeboet.

KEES WOUDEMBERG,
Secretaris.

Verslag werkzaamheden Partijbestuur over de periode 1 Augustus—31 December 1945.

Samenstelling Dagelijks Bestuur.

Onmiddellijk na de Partijconferentie werd het Dagelijks Bestuur op nieuw samengesteld. J. v. d. Kieft en J. in 't Veld konden beiden wegens drukke werkzaamheden niet langer lid van het D.B. zijn. Het werd gevormd uit: K. Vorrink, C. Woudenberg, E. Ribbius Peletier, M. A. Reinalda, J. H. Scheps en G. H. Slotemaker de Bruïne. De pgn. D. Heroma—Meilink, L. A. Ankum, K. Voskuil en E. Vermeer wonen de vergaderingen bij.

Het contact met de andere politieke groeperingen.

Het contact dat tussen de zes grote politieke partijen in de bezettingstijd was ontstaan werd op algemeen verzoek in stand gehouden. Voor het P.B. werden hiervoor aangewezen: Koos Vorrink en N. Stufkens. De Nederlandse Volksbeweging voerde besprekingen met verschillende politieke partijen en in het kader hiervan had een delegatie uit de S.D.A.P. twee maal, t. w. op 28 Augustus en 4 October een onderhoud met een delegatie uit de N.V.B.

Uit deze beide gesprekken bleek duidelijk, dat er naast de principiële overeenstemming, op een aantal punten verschillen bestonden door prof. Schermerhorn als „Klimaatverschillen” getypeerd.

Voor ons stond vanaf de aanvang vast, dat bij de vorming van een nieuwe partij de beginselen van socialisme en democratie zoals deze zijn neergelegd in het program van 1937 uitgangspunt dienden te zijn. Op voorstel van de S.D.A.P. werd besloten het contact tussen de N.V.B. en de partijen afzonderlijk te vervangen door een direct contact tussen alle groeperingen, die de vorming van een brede socialistische en democratische partij voorstonden.

Door het P.B. werden voor het voeren van dit nieuwe overleg aangewezen W. Drees, M. v. d. Goes van Naters, N. Stufkens en K. Vorrink. Naar aanleiding van de brief van de vijftig predikanten, vond een gesprek met een aantal vertegenwoordigers van deze groep plaats.

Van de zijde van de predikanten namen hieraan deel: Dr. Aalders, Dr. H. J. Heering, Ds. J. de Jong en Dr. J. M. v. Veen. Voor het Partijbestuur waren aanwezig, J. v. d. Kieft en E. Vermeer.

Ook in dit gesprek bleek weer duidelijk, dat, bij overeenstemming over de grondslag van het program van 1937, verschillende factoren, betrekking hebbend op de sfeer van onze Partij, velen doet aarzelen om toe te treden.

Intussen is, sinds dit verslag werd geschreven, het overleg met enige partijen en groepen is gepleegd, tot een einde gebracht. Het resultaat is gepubliceerd en door het Partijbestuur ter beslissing aan het Congres voorgelegd.

Verkiezingsprogram Commissie.

Ter voorbereiding van de programs voor de a.s. verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en Gemeenteraad, benoemde het Partijbestuur een commissie, bestaande uit:

J. W. Albarda, J. A. W. Burger, W. Drees, M. v. d. Goes v. Naters,

H. J. Hofstra, J. v. d. Kieft, S. L. Mansholt, L. N. Palar, G. H. Slotemaker de Bruïne, J. v. d. Tempel, J. in 't Veld, K. Vorrink, H. Vos, K. Voskuil.

Tot voorzitter benoemde de commissie: M. v. d. Goes v. Naters, tot secretarissen J. W. Rengelink en E. Vermeer.

De commissie heeft haar concept-program aan het Partijbestuur voorgelegd.

Organisatie Commissie.

Het Partijbestuur was van mening, dat er reden was een aantal organisatorische kwesties als samenstelling Partijbestuur, candidaatsstelling voor de vertegenwoordigende lichamen, samenstelling congres en regeling van de contributie, opnieuw aan een onderzoek te onderwerpen.

Het benoemde daartoe een commissie, bestaande uit : L. A. Ankum, W. v. Deelen, J. v. d. Kieft, J. Meijer, E. Ribbius-Peletier, H. Roelfsema, G. H. Slotemaker de Bruïne, E. Vermeer, K. Vorrink, C. Woudenberg en een vertegenwoordiger van elk der Gewestelijke en Stedelijke Federaties.

Hiervoor namen zitting:

Friesland: N. Bloemendaal; Groningen: T. Nabring; Drente: P. Duinkerken; Overijssel: L. IJssennagger; Gelderland: C. Hagen; Utrecht: A. Scholten; Noord-Holland Noord: P. S. v. d. Vaart; Noord-Holland Zuid: E. F. Albrecht; Zuid-Holland: A. J. Jongeleen; Zeeland: J. Berenpas; Noord-Brabant: B. Veth; Limburg: C. Baan; Amsterdam: B. C. Franke; Rotterdam: J. Spronkers en Den Haag: C. A. M. Diepenhorst.

De commissie heeft rapport uitgebracht aan het Partijbestuur.

Het Partijbestuur heeft een aantal voorstellen voor het Congres ingediend, die aan het rapport van de commissie zijn ontleend.

Onderwijs Commissie.

Het leek het Partijbestuur wenselijk, een commissie samen te stellen om het onderwijs-probleem opnieuw aan een onderzoek te onderwerpen.

Het Partijbestuur benoemde in deze commissie:

Voor het L.O.: A. de Roos, J. P. W. v. Sluis en Welling.

Voor het U.L.O.: J. Roorda.

Voor het M.O.: Melchior, M. v. Veen, Mej. v. Dullemen.

Voor het H.O.: Reinink, Prof. P. Geijl, Prof. J. Valkhof. en verder Ds. v. Ugchelen en Mevrouw C. A. Weersma—v. Duin.

De commissie is nog niet met haar arbeid begonnen.

Agrarische Clubs.

In de kringen van partijenoten-agrariërs leefde de wens, om door nauwer contact en bestudering van de vraagstukken, tot omlijnde uitspraken te komen over het agrarische vraagstuk.

Het Partijbestuur adviseerde daarom de besturen van de Gewestelijke federaties, te komen tot de vorming van Agrarische Clubs binnen de gewesten.

Voor zover bekend, heeft men hiermee in Friesland een begin gemaakt. Een bijeenkomst van agrariërs vond plaats op 1 December 1945. Meer dan 100 partijgenoten waren hier aanwezig. Een bijeenkomst voor het gehele land wordt op 18 Januari te Zwolle gehouden.

Samenstelling Culturele Commissie.

In de samenstelling van de Culturele Commissie kwam een wijziging, doordat Jan Peters werd vervangen door Wim v. Halm.

Na de partijconferentie namen nog in deze commissie zitting: J. v. Praag te Dordrecht, W. Thomassen te Zaandam, J. W. Lebon te Hilversum en Halbo C. Kool te Amsterdam.

N.V. „De Arbeiderspers”.

Tot lid van de Raad van Commissarissen van de vennootschap werden benoemd: J. H. Feuth, J. Tuin en H. Willemse.

Tot gedelegeerd commissaris werd benoemd: C. Woudenberg.

Partijbestuur.

Bij de verkiezing voor het Partijbestuur op de Partij-conferentie had het Partijbestuur, in de mening verkerend dat J. W. Albarda zelf geen prijs stelde op dispensatie van het leeftijdsbesluit, geen dispensatie verleend.

Later bleek echter, dat pg. Albarda wel prijs stelde op het lidmaatschap van het Partijbestuur.

Besloten werd, in afwachting van een eventuele herverkiezing op het a.s. congres, Albarda te verzoeken tot die tijd als adviserend lid van het Partijbestuur toe te treden.

Candidaatstelling Tweede Kamer.

Reeds spoedig na de partijconferentie begon het Partijbestuur met de voorbereiding voor de candidaatstelling voor de Tweede Kamer. Hierbij werd uitgegaan van het standpunt, dat meer dan voor de oorlog naar het contact tussen kiezers en gekozenen moest worden gestreefd. Voor zover mogelijk, werd gezocht naar één lijstaanvoerder per kieskring.

Het Partijbestuur slaagde er in 11 lijsten samen te stellen met een verschillende lijstaanvoerder. Daarbij werden de kieskringen Haarlem en Den Helder, Den Haag en Leiden, Utrecht en Zwolle, Arnhem en Nijmegen en Tilburg, Den Bosch, Middelburg en Maastricht tot een lijst gecombineerd. De partijraad heeft in haar vergadering van 22 December 1945 de groslijsten vastgesteld.

Samenstelling Kamerfracties.

In de Eerste Kamer van de voorlopige Staten-Generaal werden benoemd: Mr. J. Cramer, N. Stufkens, Dr. F. Wibaut en C. Woudenberg. In de Tweede Kamer: Mr. J. A. W. Burger, H. J. Hofstra, H. v. Kuilenburg, L. N. Palar, Mr. J. le Poole en J. Vlam.

Na de samenstelling van de voorlopige volksvertegenwoordiging, bedankte de Tweede-kamer-leden J. Bommer en Dr. H. Brugmans. In hun plaats werden benoemd, Drs. G. Nederhorst te Gouda en Evert Vermeer te Naarden.

Noodgemeenteraden.

Voor zover bekend, leverde de samenstelling van de noodgemeenteraden in geen der gemeenten moeilijkheden op voor wat de vertegenwoordiging van de sociaal-democraten betreft.

Stemmingen kwamen vrijwel niet voor. De raden werden meestal bij enkele candidaatstelling benoemd.

Van 228 gemeenten werd opgave ontvangen betreffende het aantal sociaal-democratische gemeenteraadsleden.

Dit aantal bedraagt 838, waarvan 120 wethouders.

Zuivering.

De uitspraken van de Centrale Ereraad inzake A. B. de Zeeuw te Rotterdam, T. v. d. Heeg te Hilversum en B. J. J. Wijkamp te Baarn verwekten in de Partij enige beroering.

De voorzitter en secretaris waren aanwezig in de vergaderingen van de federatie Rotterdam, waar het beleid en de verkiezing voor het federatiebestuur aan de orde waren.

Tenslotte werd een nieuw federatiebestuur gekozen.

Protesten uit verschillende afdelingen bereikten het Partijbestuur betreffende de zuivering van de Eerste Kamer, waarbij aan A. B. de Zeeuw het lidmaatschap van de Eerste Kamer werd ontzegd.

Medegedeeld werd, dat De Zeeuw het besluit via de radio vernam.

M. A. Reinalda heeft tegen de manier waarop de zuivering van de Staten-Generaal heeft plaatsgevonden, bij de behandeling van het wetsontwerp „Noodparlement” geprotesteerd en het Partijbestuur heeft in het communiqué van zijn vergadering van 10 November 1945, van zijn afkeuring doen blijken.

De moeilijkheden ontstaan rondom de uitspraak i.z. T. v. d. Heeg in de afdeling Hilversum, werden tot oplossing gebracht onder leiding van een commissie, waarin vertegenwoordigers van de beide groepen in de afdeling zitting hadden en waarvan M. A. Reinalda het voorzitterschap bekleedde.

De uitspraak i.z. B. J. J. Wijkamp was voor het gewest Utrecht aanleiding tot het beleggen van een vergadering, waarin een motie werd aangenomen, waarbij Wijkamp werd verzocht zijn zetel als lid van Gedeputeerde Staten te blijven bezetten, in tegenspraak dus met de uitspraak van de Centrale Ereraad.

Het Partijbestuur heeft zich op het standpunt gesteld, dat de uitspraken van de Centrale Ereraad dienen te worden geëerbiedigd en nageleefd. Aan Wijkamp is meegedeeld, dat naar het oordeel van het Partijbestuur, de uitspraak van de Centrale Ereraad impliceert, dat hij bedankt als lid van de Tweede Kamer.

Tot nu toe heeft Wijkamp hieraan niet voldaan.

Een aantal artikelen in Nederlandse weekbladen hield zich bezig met de uitspraak van de Centrale Ereraad i.z. J. Elstrodtt.

Onjuist moet het worden genoemd, dat de aanklager L. A. Pam, die in deze kwaliteit de uitspraak van de Ereraad in zijn bezit kreeg, tegen de beslissing van de Ereraad in, tot publicatie van de uitspraak overging.

Inmiddels heeft J. Elstrodts uit zijn functie als redacteur van „Het Vrije Volk” ontslag genomen.

De gang van zaken bij de Centrale Ereraad deed Mr. L. A. Donker besluiten zijn ontslag te nemen. Het Partijbestuur ontving hierover de volgende brief, die voor kennisgeving werd aangenomen.

Aan het Partijbestuur der S.D.A.P.,
Hekelveld 16, Amsterdam (C.).

Waarde partijgenoten,

Kort na de bevrijding werd ik door u aangezocht deel uit te maken van de voor de S.D.A.P. in te stellen Ereraad, welke functie ik aanvaard heb.

Het toeval heeft gewild, dat ik van einde Mei tot begin October j.l. met een onderbreking in Augustus vrij ernstig ziek ben geweest.

Dientengevolge heb ik slechts kunnen medewerken aan een der eerste uitspraken van de Ereraad. Toen ik in October na mijn herstel kennis kreeg van de inmiddels gedane uitspraken, bleek mij, dat daaraan een systeem ten grondslag lag, dat ik onmogelijk met mijn verantwoordelijkheid kon dekken.

Gij zult wellicht kunnen begrijpen, dat ik door een en ander in een moeilijke situatie kwam te verkeren. Door mijn ziekte had zich een jurisprudentie ontwikkeld, waaraan de andere leden van de Ereraad — de een meer, de ander minder — gebonden waren. De Ereraad bestond — vermoedelijk niet onopzettelijk — uit personen van zeer verschillende opvattingen; voor mij was echter de gelegenheid om mijn opvattingen mee te laten wegen verloren gegaan door mijn gedwongen afwezigheid. En van de andere leden kon moeilijk verwacht worden, dat zij de eenmaal gevolgde lijn weer zouden ombuigen, zodra ik weer aan de behandeling van de zaken zou deelnemen.

Gegeven deze situatie ben ik begonnen met een plenaire vergadering van de Ereraad voor te stellen ten einde precies te kunnen vaststellen, hoe de verhoudingen lagen.

In deze vergadering, die op Zaterdag 17 November j.l. is gehouden en waarin door alle aanwezigen op zeer openhartige wijze aan de discussie is deelgenomen, is mij inderdaad gebleken, dat er — althans voor wat een aantal der leden betreft — een dusdanig verschil bestaat tussen hun en mijn opvattingen ten deze, dat het voor mij uiterst moeilijk zou worden aan de verdere beslissingen van de Ereraad nog mee te werken.

Het verschil van inzicht komt zakelijk op het volgende neer. Het door de Ereraad gevolgde systeem is aldus te formuleren: ontdekt hij een fout, dan volgt vrijwel altijd een veroordeling (afkeuring of verdergaande maatregel); compenserende factoren worden nagenoeg nooit als voldoende relevant (gewichtig) beschouwd om aan een veroordelende uitspraak te ontkomen. Verder tonen de uitspraken van de Ereraad m.i. te weinig begrip voor de tijd, waarin en de omstandigheden, waaronder de fouten gemaakt werden; hij oordeelt te veel achteraf (ex nunc in plaats van ex tunc). De rechtspraak van de Ereraad is door een en ander een typisch staaltje geworden van hetgeen men in bewogen tijden reeds zo vaak heeft kunnen constateren, n.l. dat door een overschatting van een der belangen de rustige afweging van alle factoren in het gedrang komt tot schade in dit geval en van de betrokken individuen en van de Partij, die men denkt te dienen doch wier aanzien door zulk een eenzijdige rechtspraak naar mijn stellige overtuiging geschaad zal worden. Er is op deze wijze een element van gelegenheidsrechtspraak in de beslissingen van de Ereraad gekomen en ik heb te lang in verschillende functies aan de rechtsbedeling meegewerkt dan dat ik daaraan mijn naam wil geven.

Hier komt nog bij, dat — misschien mede veroorzaakt door het feit, dat de Ereraad zijn uitspraken in verschillende samenstellingen heeft gegeven — de lijn soms geheel ontbreekt en in de beslissingen hier en daar tegenspraken zijn te constateren, die aan de waarde van het geheel ernstig afbreuk doen.

Het heeft weinig zin hier een analyse te geven van de voor mij onaanvaardbare uitspraken. Wel wil ik er op wijzen, dat de Ereraad voor het N.V.V. tot dusverre veel meer oog heeft gehad voor de door mij hierboven ontwikkelde zienswijze. In de uitspraken van deze Ereraad ontmoet men veel meer een afwegen van alle factoren, die van belang kunnen zijn: de gemaakte fouten; de gezindheid van den betrokkene; de omstandigheden, waaronder en de tijd, waarin de feiten zijn begaan. Naar mijn vaste overtuiging zal dan ook een rechtspraak als die van de Ereraad

voor de S.D.A.P., zodra wij tot rustiger oordeel zijn teruggekeerd, veel meer critiek ontmoeten dan die, welke tot op heden door de Eaderaad voor het N.V.V. is gegeven. Ik betreur het in hoge mate, dat ik door omstandigheden, van mijn wil onafhankelijk, niet terstond aan alle beslissingen heb kunnen medewerken. Wellicht ware het mij dan mogelijk geweest voor mijn opvattingen ten deze voldoende oor te vinden en in de door mij voorgestane richting invloed uit te oefenen. Nu dit niet mogelijk is geweest, meen ik de verantwoordelijkheid voor de eenmaal gevolgde lijn niet te kunnen aanvaarden en mijn ontslag als lid van de Eaderaad te moeten aanbieden. Echter moge ik u verzoeken de inhoud van dit schrijven t.z.t. volledig ter kennis van het Congres te brengen.

Met partijgroeten,
L. A. DONKER.

Indonesië.

Het Partijbestuur hield zich, in nauwe samenwerking met de commissie-Indonesië, uitvoerig bezig met de gebeurtenissen in Indonesië. De redevoering van J. E. Stokvis over Indonesië, in het noodparlement gehouden, werd in brochurevorm aan de afdelingen gezonden, onder de titel: „Men wint een volk, door het niet te overwinnen”.

Van 26 October—5 November 1945 bracht een door het Partijbestuur aangewezen delegatie, een bezoek aan Engeland.

Met tal van vooraanstaande politieke figuren uit Engeland werden besprekingen gevoerd.

De delegatie bestond uit: M. v. d. Goes van Naters, L. N. Palar, J. E. Stokvis en K. Vorrink.

Een brief over de ontwikkeling in Indonesië kwam via W. Drees binnen. De brief was namens de sociaal-democraten in Indonesië getekend door Ch. Cramer, H. v. Bohemen, J. de Kadt en S. I. van Creveld.

Actie en propaganda.

De brief van het Partijbestuur van de C.P.N. gericht aan de Partijconferentie en het antwoord dat hierop onzerzijds werd gegeven, werd voorzien van een commentaar van K. Voskuil in brochure-vorm uitgegeven onder de titel: „Het heeft geen zin”.

Ter informatie van sprekers en afdelingsbesturen, verscheen er van de hand van den Partijvoorzitter een syllabus.

Het in de illegaliteit verschenen boekje van Koos Vorrink: „Een halve eeuw beginselstrijd”, werd herdrukt.

Ons Tweede Kamerlid C. v. Lienden schreef een brochure „De Eeuw van het Volk”.

De redactie van „Vrije Gedachten” verzorgde de verschijning van een brochure: „Wij vechten voor democratie en socialisme”, van de hand van Evert Vermeer. Via het Partijbestuur konden de afdelingen dit geschrift bestellen.

Ter inleiding van de huisbezoek-actie verschenen twee geschriften, gratis ter beschikking gesteld van de afdelingen.

Zij werden geschreven door Evert Vermeer en hadden tot titel: „Een ogenblik Uw aandacht voor.....?” en „Een woord tot jonge Nederlanders”.

Naast de brochures, die van de zijde van het Partijbestuur werden uitgegeven, vonden talloze openbare- en cursusvergaderingen plaats. Zoveel mogelijk werd van de zijde van het secretariaat op aanvraag

der afdelingen, sprekers aangezocht. Speciaal voor het onderwerp Indonesië bestond grote belangstelling.

Het Partijbestuur adviseerde de afdelingen geen Kerstvergaderingen te organiseren, hierbij rekening houdend met de gevoelens van de orthodox-protestantse partijgenoten in deze. Gewezen werd op de mogelijkheid op Nieuwjaarsdag een bijeenkomst te beleggen. Een aantal afdelingen ging niet accoord met dit advies van het P.B.

Het Partijbestuurslid Slotemaker de Bruïne, heeft het standpunt van het Partijbestuur nog eens uitvoerig toegelicht in een artikel in „Het Vrije Volk”.

Met het hoofdbestuur van de A.J.C. werden enkele besprekingen gevoerd over de heroprichting van deze organisatie.

Eveneens werd contact onderhouden met de Democratisch Socialistische Studenten-organisatie „Politeia” en de Democratisch Socialistische Jongeren Organisatie.

Sociaal Democratische Vrouwenbond.

De Partijconferentie hechtte goedkeuring aan het voorstel van het Partijbestuur om de naam van de Bond van Sociaal Democratische Vrouwenclubs te wijzigen in Sociaal Democratische Vrouwenbond.

De vrouwelijke partijgenoten zijn automatisch lid van de bond en worden in plaatselijke groepen samengebracht.

Een groot aantal groepen werd reeds opgericht. Zij stellen zich de politieke activering van de vrouwen tot taak.

Mevr. E. Ribbius Peletier, de partijsecretaresse, neemt voorlopig het voorzitterschap van de Bond waar.

Tot wnd. secretaresse werd benoemd mevr. D. Heroma—Meilink. Als 2e secretaresse treedt op Mej. L. Lopes Dias.

Het congres van de S.D.A.P. zal definitief een secretaresse benoemen. Mevr. Ribbius Peletier wenst niet voor een herbenoeming als secretaresse in aanmerking te komen.

Van het hoofdbestuur van de Vrouwenbond maken verder deel uit de partijgenoten: A. Aarsen—Jansen te Groningen, A. v. d. Goes van Naters—v.d. Plaats te Wassenaar, L. Meyboom—Broersma te Rotterdam, A. C. Ploeg—Ploeg te Utrecht, A. Thomassen—Lind te Zaandam en I. Vorrink—Bergmeyer te Amsterdam.

Op 15 November 1945 verscheen het eerste nummer van het veertien-daagse blad „Wij vrouwen”. Dit blad mocht zich aanstonds in een grote belangstelling, vooral van het platteland, verheugen. Het aantal abonnees bedroeg op 31 December ca. 15.000 en neemt nog steeds toe. Redactrice is pge D. Heroma—Meilink.

Inrichting Secretariaat.

De inventaris van „Europa Kabel” werd van Rechtsherstel overgenomen voor f 8.366.45.

Wetenschappelijk Bureau.

Het Partijbestuur besloot tot wederinstelling van een Wetenschappelijk Bureau.

Het meende te handelen in de geest van de Partij, door aan deze instelling te verbinden de naam van Dr. H. B. Wiardi Beckman.

Als vorm werd de stichting gekozen.

Het bestuur van de stichting bestaat uit: Mr. J. A. W. Burger, Dr. J. P. Kruyt, M. A. Reinalda, M. Sluyser, J. Tuin en C. Woudenberg.

Tot directeur werd benoemd: Mr. G. H. Slotemaker de Bruïne.

Het Curatorium bestaat uit: Prof. Mr. Dr. G. v. d. Bergh, voorzitter, J. Bommer, Prof. Dr. P. Geyl, Mr. Dr. M. v. d. Goes van Naters, H. J. Hofstra, Mr. E. Ribbius-Peletier, Prof. Dr. J. Tinbergen, Mr. Dr. J. in 't Veld, Ir. H. Vos, A. W. IJzerman.

Financiën.

Omtrent de financiën kan het volgende beeld worden gegeven (geheel nauwkeurig zijn de gegevens nog niet en een financieel verslag kon nog niet worden samengesteld):

Uitgegeven zegels tot 31 December 1945:

310853 zegels à 10 cent	f	31.085.30
-------------------------------	---	-----------

815420 zegels à 15 cent	„	122.313.—
-------------------------------	---	-----------

	f	153.398.30
--	---	------------

waarvan 63% voor partijkas	„	96.640.93
----------------------------------	---	-----------

contributie zonder zegels	„	6.873.31
---------------------------------	---	----------

	f	103.514.24
--	---	------------

drukkosten zegels en kaarten	„	2.785.38
------------------------------------	---	----------

netto	f	100.728.86
-------------	---	------------

te vorderen van de afdelingen	„	46.481.07
-------------------------------------	---	-----------

blijft ontvangen	f	54.247.79
------------------------	---	-----------

totaal der uitgaven (afgerond)	f	68.500.—
--------------------------------------	---	----------

ontvangen contributiegelden	”	54.247.79
-----------------------------------	---	-----------

te kort	f	14.252.21
---------------	---	-----------

70% der inzamelingen (Herrijzingsfonds)	f	48.111.05
---	---	-----------

overschot brochureverkoop	„	3.097.25
---------------------------------	---	----------

tezamen	f	51.208.30
---------------	---	-----------

te kort aan contributie-ontvangsten	„	14.252.21
---	---	-----------

overschot	f	36.956.06
-----------------	---	-----------

Na de wederoprichting van de Partij is het z.g. fonds-v.d. Kieff, met de verplichtingen die het nog had na te komen, weer door de Partij overgenomen.

Nadere mededelingen hierover zullen na afwikkeling der lopende aangelegenheden, worden gepubliceerd.

Aantal leden.

De ledencijfers per 31 December 1945 zijn nog niet bekend. Volgens de kwartaalstaten van 30 September kan het ledenaantal op die datum (inclusief de niet ingekomen staten) gesteld worden op rond 45.000.

Afgaande op ons bekende gegevens omtrent de groei in het 4e kwartaal 1945 en eveneens op grond van de in 1945 afgegeven contributiezegels, mag het aantal leden op 31 December op 50.000 worden geschat.

Verslag van de Centrale Ereraad.

Direct na de bevrijding publiceerde het Partijbestuur zijn reeds eerder genomen besluit, om ter berechting van de leden der Partij, die haar aanzien hebben geschaad of haar beginselen verzaakt door in bezettingstijd tekort te schieten in hun plicht als Nederlander en/of Sociaal-democraat, een Centrale Ereraad van vijf leden en gewestelijke Zuiveringscommissies van drie leden in te stellen.

Tot leden en plaatsvervangende leden van de Ereraad werden benoemd: Mr. H. G. Scholten (tevens voorzitter), Mr. L. A. Donker, M. J. Engelvvaart, Mr. J. le Poole, Mr. A. de Roos, J. H. Scheps, Dr. J. Valkhoff, H. de Vroome, Mr. H. Willemse en Mr. B. van der Waerden (tevens secretaris). Gezien de moeilijke reisgelegenheid besloot de Ereraad, in overleg met het P.B., geen onderscheid te maken tussen leden en plaatsvervangers, maar in willekeurige samenstelling bijeen te komen, mits telkens vijf van hen aanwezig konden zijn. Dientengevolge treft men onder de uitspraken, behalve voorzitter en secretaris, vaak verschillende ondertekenaars aan. Afgezien van het uittreden van pg. Donker op 26 November 1945 kwam er geen wijziging in de samenstelling van de Ereraad.

Hoewel de werkzaamheden nog niet geheel beëindigd konden worden, aangezien een zestal zaken om verschillende redenen — zoals ziekte van den aangeklaagde — moest blijven rusten, meende de Ereraad aan het eind van het jaar 1945 toch een voldoende overzicht te hebben, om een kort verslag voor het Partijcongres te kunnen samenstellen. Van de 111 te zijner kennis gebrachte gevallen immers konden 106 zaken, waaronder de belangrijkste, worden berecht, alsmede 6 van de 7 appèlzaken.

De taak van de Ereraad is namelijk tweeledig. Hij neemt in eerste aanleg kennis van alle gevallen, waarbij betrokken zijn: leden van het P.B., van de Kamerfracties, van Gedeputeerde Staten, burgemeesters en wethouders, redacteuren en hogere functionarissen van de Arbeiderspers, alsmede leden van de Hoofdbesturen der z.g. nevenorganisaties. Alle andere gevallen komen bij de Zuiveringscommissies, maar partijen (klager en aangeklaagde) hebben beroep op de Ereraad. Bovendien moeten rechtstreeks bij de Ereraad terecht degenen die krachtens besluit van het P.B. zijn uitgesloten van het lidmaatschap der Partij behoudens dispensatie; hierbij gaat het vooral om leden der voormalige Ned. Soc. Werkgemeenschap (het partijtje van Rost van Tonningen) en functionarissen van het N.A.F. en dergelijke. Anders dan misschien werd verwacht, is in de praktijk gebleken, dat de Centrale Ereraad veel meer gevallen in eerste aanleg te berechten kreeg dan alle Zuiveringscommissies tezamen. Bij sommige der laatsten werd zelfs niet één klacht ingediend.

De Ereraad begon zijn werkzaamheden met het opstellen van een Reglement, dat tevens voor de Zuiveringscommissies zou gelden. De bedoeling daarvan was, een behoorlijke procesgang te waarborgen en te waken tegen al te grote ongelijkheid in behandeling. Dit reglement werd tegelijk met de andere besluiten betreffende zuivering der Partij gepubliceerd.

Wat de eigenlijke taak van de Ereraad betreft, kan het volgende overzicht worden gegeven:

a) verzoeken om vrijstelling van het verbod van lidmaatschap der Partij	49
b) zaken direct bij de Ereraad	61
c) zaken in hoger beroep	8

Totaal . . . 118

Over de aard van de beslissingen in deze zaken kan de Ereraad vanzelfsprekend slechts zeer in het algemeen iets mededelen.

Allereerst de verzoeken om dispensatie. Deze waren vaak afkomstig van de uitgesloten zelf, doch ook meermalen van het bestuur ener afdeling of zelfs de ledenvergadering. Wanneer zij van de betrokkenen zelf kwamen, vroeg de Ereraad steeds eerst advies aan het afdelingsbestuur ter plaatse. De verzoeken hadden betrekking op één oud-lid van de N.S.B., die werd afgewezen, 31 oud-leden van de N.S.W.G. alsmede één afdeling, welke indertijd in haar geheel tot de N.S.W.G. was overgegaan en 16 oud N.A.F.-functionarissen (van wie twee nog in behandeling zijn). Gebleken is, dat de betrokken N.S.W.G.-ers voor het overgrote deel vroeger goede partijgenoten en gedurende de bezetting overigens goede Nederlanders waren, die indertijd misleid zijn door de voorspiegeling van een onafhankelijk politiek leven en die in en door de N.S.W.G. de mogelijkheid zagen van handhaving van de onderlinge band tussen partijgenoten. Veruit de meesten kwamen na enkele weken of ten hoogste enige maanden tot inzicht omtrent de werkelijke bedoelingen van de leiders en hebben toen weer ijlings bedankt. Op deze gronden kon de Ereraad 27 personen en één afdeling dispensatie van het verbod verlenen, in vier gevallen zelfs zonder enige beperking, b.v. wanneer de betrokkenen later belangrijk ondergronds werk voor de Partij hadden verricht en in de andere gevallen met bepaling, dat zij gedurende een zekere termijn (variërende van 1 tot 4 jaar) geen bestuursfunctie in of vertegenwoordigende post namens de Partij zouden kunnen vervullen. Afgewezen werd één verzoek (hoofdbestuurder van de N.S.W.G.) en in twee gevallen (plaatselijke bestuurders of propagandisten) werd bepaald, dat de betrokkenen zich eerst na zekere tijd bij de Partij zou mogen aanmelden.

De N.A.F.-functionarissen, welke zich aanmeldden, behoorden evenmin tot de ernstige gevallen. Vaak hadden zij toegegeven aan het uitdrukkelijk verlangen van de plaatselijke arbeiders, teneinde de N.S.B. buiten de organisatie te houden en veelal konden zij aantonen, dat zij alle besluiten en opdrachten van het N.A.F. naast zich neergelegd en gesaboteerd hadden. Dientengevolge kon de Ereraad in 11 gevallen dispensatie verlenen, waarvan 9 maal met uitsluiting van functies gedurende zekere tijd en werd in 3 gevallen bepaald, dat de verzoeker zich na verloop van een of twee jaar weer voor het lidmaatschap der S.D.A.P. zou mogen aanmelden.

Overgaand tot de tweede groep van zaken, welke voor de Ereraad te berechten kreeg, treffen wij 5 hogere functionarissen uit nevenorga-

nisaties (de Arbeiderspers daaronder begrepen) aan en drie redacteuren, tegen wie een klacht werd ingediend of die zelf verzochten, een onderzoek naar hun houding gedurende de bezetting in te stellen. Eén dezer functionarissen bleek zich niet bij de Partij te hebben aangemeld, zodat de klacht buiten behandeling moest blijven; één der anderen was door het afdelingsbestuur — hangende het onderzoek — niet toegelaten. De Ereraad besliste in drie dezer gevallen tot enkele afkeuring van de in het geding gebrachte handelingen, waarbij twee maal met openbaarmaking van de uitspraak en in de vier overige gevallen tot uitsluiting van den betrokkene van functies in of namens de Partij gedurende twee of drie jaren, te rekenen vanaf de bevrijding van ons land.

Veruit het grootste aantal klachten of verzoeken aan de Ereraad om een onderzoek in te stellen naar de houding van partijgenoten gedurende de bezetting, had betrekking op Gedeputeerden (9) en Wethouders (41).

Met bijzondere voldoening stelt de Ereraad vast, dat in geen dezer gevallen enige twijfel bleef bestaan aan de goede politieke gezindheid van de betrokken partijgenoten. Geen hunner heeft zich een slecht Nederlander betoond of de beginselen der Partij verzaakt. Hoewel het in de meeste dezer gevallen ging om het blijven zitten naast N.S.B.-ers, kan zonder enige reserve worden vastgesteld, dat geen dezer vooraanstaande partijgenoten zich aan collaboratie heeft schuldig gemaakt. Wanneer zij gedurende kortere of langere tijd in deze moeilijke omstandigheden hun functie nog bleven uitoefenen, dan deden zij dat, omdat zij eerlijk meenden, daarmede de hun toevertrouwde belangen en het belang van de burgerij op de beste wijze te dienen.

De Ereraad is van oordeel, dat deze zienswijze onjuist was en dat hun aanblijven het aanzien van de Partij kon schaden en vaak ook heeft geschaad, omdat het, land in de eerste plaats behoefte had aan verzet tegen de N.S.B. en de onrechtmatig opgedrongen maatregelen van den bezetter, dus omdat het landsbelang een principiële en duidelijk afwijzende houding vereiste, wanneer de knechten van den vijand zetels bezetten in het bestuur van provincie en gemeente. Doch dit is een vraag van beleid, een kwestie van verschil in politiek inzicht, waarbij persoonlijke geaardheid en plaatselijke omstandigheden mede een rol spelen. Bij geen der 50 partijgenoten — wethouders en gedeputeerden — over wie de Ereraad een oordeel kreeg te vellen, is hun eer in het geding en de S.D.A.P. mag daarop trots zijn. Knechtendiensten aan den vijand hebben deze vooraanstaande politieke figuren uit onze rijen nimmer verleend.

De Ereraad vond dan ook t.a.v. geen dezer partijgenoten termen om hen te royeren of zelfs maar van het bekleden van functies uit te sluiten. De enige vragen, welke zij behoefte uit te maken, was, of bepaalde beleidsdaden afkeuring verdienden en zo ja, of het vertrouwen door die politieke misslagen geacht moest worden, zozeer geschokt te zijn, dat de betrokken wethouders of gedeputeerde zijn zetel ter beschikking behoorde te stellen, opdat Partij en kiezers te zijner tijd vrijelijk zouden kunnen beoordelen, of zij hem al of niet weer op deze post zouden willen brengen. Ieder zal begrijpen, dat

deze beslissingen voor de Eerraad vaak zeer moeilijk waren, daar hij zich soms verplicht achtte, een eervolle en langdurige politieke loopbaan, althans tijdelijk, te verbreken van partijgenoten, wier goede trouw als Nederlander en sociaal-democraat boven verdenking verheven is, doch die niettemin op een bepaald ogenblik tekort zijn geschoten in hun plicht, gemeten naar de hoge maatstaven, welke de Eerraad aan die plicht meende te moeten aanleggen, waar het onze vooruitgeschoven posten betrof.

De Eerraad heeft zich in het algemeen op het standpunt gesteld, dat het aanblijven na 1 September 1941, toen de bevoegdheden der op democratische wijze samengestelde provinciale en gemeentelijke organen waren overgedragen op de commissarissen en burgemeesters, te billijken was, indien tenminste door het aanvragen van ontslag blijk was gegeven van een duidelijke afwijzing van de nieuwe bestuursvorm. Immers hadden de burgemeesters instructie, deze ontslagen slechts in bijzondere gevallen te aanvaarden of althans eerst, als een opvolger was gevonden en het zonder meer wegblijven werd van hogerhand als sabotage beschouwd. Hoewel de Eerraad het staken van de functie op dat moment — hetgeen voor een deel van onze mensen gedaan werd — principieel juist achtte, aanvaardt hij dus ook de andere gedraglijn, omdat in 1941 de tegenstellingen met de bezettende macht nog niet zo scherp waren als later en men bij de toen geldende verhoudingen nog op goede gronden de illusie kon hebben, dat het mogelijk was om N.S.B.-invloeden te weren, wanneer de oude bestuurs-colleges collectief instand bleven.

Naar de mening van de Eerraad werd de grens van het aanvaardbare echter bereikt, wanneer na 1 September 1941 — toen immers alle bestuursmacht in zijn handen was gelegd, in het College een verkeerde Commissaris of Burgemeester zat of benoemd werd. Het dan nog blijven zitten keurt de Eerraad in het algemeen af, sterker indien van enige daad van samenwerking blijkt, minder als sabotage gepleegd werd of de functie werd gebruikt, om illegale werkzaamheden te bevorderen en te dekken.

Het resultaat is, dat van de zaken der 9 leden van Gedeputeerde Staten, tegen wie een klacht was ingediend of naar wier beleid een onderzoek was gevraagd, er 5 terzijde werden gelegd of volstaan werd met de uitspraak, dat het geheel neerleggen der functie op 1 September 1941 als demonstratie van verzet principieel juist ware geweest. In 2 gevallen bepaalde de Eerraad zich tot het uitspreken van zijn afkeuring (eenmaal met openbaarmaking van de uitspraak) en in de 2 resterende gevallen verbond hij daaraan de eis, dat de beoordeelde zijn zetel ter beschikking zou stellen.

Van de 41 wethouders en oud-wethouders, wier beleid beoordeeld werd (4 maal op hun eigen verzoek) zijn 3 gevallen nog in behandeling. Een klacht, inhoudende dat de betrokkene een vooraanstaand lid van de Ned. Unie was geweest, werd terzijde gelegd en in 6 gevallen werd volstaan met de uitspraak, dat een meer principiële houding beter ware geweest. In de overige 24 zaken betrof het steeds doorwerken onder N.S.B.-burgemeesters, soms met de bijkomende omstandigheid van installatie van dezen functionaris. In 14 dezer gevallen sprak de Eerraad over de gevolgte politiek zijn afkeuring

uit, waarvan 7 maal met openbaarmaking van de beslissing; daar- onder waren 4 partijgenoten, die reeds niet meer in functie waren. Tenslotte vorderde de Ereraad van 10 zittende wethouders, dat zij hun zetel ter beschikking zouden stellen.

Direct ter kennis van de Ereraad kwamen eindelijk nog de zaken van 2 leden der Kamerfractie (een derde werd onder de groep wethouders behandeld), van wie één hangende het onderzoek niet tot de Partij was toegelaten. Uiteraard ging het hierbij niet om handelingen, als zodanig begaan, daar de Staten-Generaal gedurende de bezetting „sliepen”, maar om de algemene houding der Kamerleden tijdens de oorlog. Aan den enen werd verweten, dat hij in een bepaalde functie tekort was geschoten in zijn plicht als Nederlander. Na een zeer uitvoerig onderzoek en rijp beraad kwam de Ereraad tot de conclusie, dat deze partijgenoot op een bepaald ogenblik inderdaad te ver gegaan was bij de hem opgedragen uitvoering van maatregelen van den bezetter. Hij stond toen echter voor buitengewoon moeilijke keuze en deed alles, wat hij meende te kunnen doen, om te voorkomen, dat zijn medewerking ernstige gevolgen zou hebben. De Ereraad besloot dan ook te volstaan met — slechts binnen de Partij openbaar gemaakte — afkeuring.

Het tweede berechte Kamerlid heeft ontegenzeggelijk de democratische beginselen van de S.D.A.P. verzaakt. Hij was echter in zoverre te goeder trouw, dat hij dit deed om te kunnen blijven strijden voor wat hij noemde de socialistische beginselen en de belangen van de leden der vakbeweging. De Ereraad besloot hem niet van de Partij uit te sluiten, doch sprak uit, dat hij nimmer meer enige functie in of namens de S.D.A.P. zal mogen bekleden.

Over de zaken in hoger beroep kan dit verslag kort zijn. Slechts 7 maal werd de Ereraad geroepen, een beslissing ener Zuiveringscommissie te toetsen en nog in één geval werd dit appèl later weer ingetrokken, terwijl een andere zaak nog in behandeling is. Van de overblijvende 5 uitspraken werden er 4 bevestigd (twee maal een afkeuring en eenmaal uitsluiting van functies voor de tijd van twee jaar inhoudende, terwijl in het vierde geval was uitgesproken, dat er geen termen voor enige maatregel waren); de vijfde beslissing (voorlopige uitsluiting uit de Partij) werd vernietigd, daar geen aan redelijke eisen beantwoordende procesgang was gevoerd en bij het onderzoek door de Ereraad zelf niet was gebleken, dat er enige grond was voor de omtrent den aangeklaagde lopende geruchten. De Ereraad besliste derhalve, dat de appellant tot de Partij diende te worden toegelaten.

Dit verslag zou hiermede besloten kunnen worden, wanneer niet de wenselijkheid was gebleken, nog iets over de werk- en beoordelingswijze van de Ereraad mede te delen. De Ereraad heeft aan critiek blootgestaan: sommigen achtten zijn beslissingen te slap, anderen toonden zich verontwaardigd over de veroordeling van bepaalde partijgenoten. Het is niet wel doenlijk, op deze critiek in te gaan, aangezien beoordeling van en discussie over individuele gevallen alleen mogelijk is, wanneer men alle stukken kent en alles heeft

gehoord, wat partijen (klager en aangeklaagde) eventueel nog mondeling naar voren hebben gebracht, in welke positie alleen de leden van de Ereraad verkeren, die een bepaald geval berecht hebben. Het enige wat de Ereraad hier kan geven, is dus een toelichting in het algemeen. Hij heeft zich beperkt tot korte en sobere toespraken, waarin de feiten, welke bij het onderzoek waren gebleken, werden vastgesteld in het licht van de omstandigheden en verhoudingen, geldend op het moment van de beoordeelde handelingen. Daarnaast werd, indien daartoe bepaalde aanleiding bestond, even gewezen op verzachtende omstandigheden, zoals een overigens principiële houding of latere deelname aan het illegale (partij-) verzet. Tenslotte wordt dan de conclusie getrokken: afkeuring, vordering een zetel ter beschikking te stellen, uitsluiting van functies gedurende zekere tijd, geen termen voor maatregelen enz.

Het verwijt is gemaakt, dat er geen lijn in onze rechtspraak zit en bepaalde beslissingen moeilijk met elkaar te rijmen zijn. Het is mogelijk, dat deze indruk somtijds gewekt is, want de Ereraad heeft niet een systeem gevolgd in die zin, dat hij een „tarief” had: tevoren vaststaande maatregelen voor bepaalde handelingen. Dit „systeem” was hem vreemd. Ieder geval werd op zichzelf bekeken en daarbij werd met alle omstandigheden rekening gehouden. Zo kon het voorkomen, dat een lichtere uitspraak volgde voor iemand, die weliswaar een ernstige fout had gemaakt, doch zich gerehabiliteerd had en het vertrouwen had teruggewonnen door b.v. in belangrijke mate deel te nemen aan het ondergrondse verzet, dan voor iemand, die geringere concrete fouten beging, doch gedurende de gehele bezetting of een langere periode een slappe houding aannam. Ook hierbij is goed begrip van de beslissingen weer alleen mogelijk, als men de gehele „zaak” kent. Uit dit verslag zal echter duidelijk geworden zijn, dat er overigens wel degelijk „lijn” in de rechtspraak van de Ereraad te bespeuren valt.

De Ereraad heeft intussen nimmer de illusie gekoesterd, dat zijn beslissingen alom en iedereen bevrediging zouden schenken. Hij kan slechts dit zeggen: in ieder afzonderlijk geval hebben vijf mensen zich ernstig verdiept; vijf partijgenoten van zeer verschillend inzicht en gezichtsveld (juristen, politici, bestuursambtenaren, oud-illegale strijders). Deze vijf mannen hebben ieder individueel geval — vaak langdurig en diepgaand — gezamenlijk besproken en overwogen en tenslotte kwamen zij steeds tezamen tot een uitspraak, zonder dat ooit een hoofdelijke stemming behoefde plaats te vinden. Moge dit voor alle betrokkenen een reden zijn, om de beslissingen als menselijkerwijs gesproken de juiste te aanvaarden en zich erbij neer te leggen. Dan kan de S.D.A.P. thans uit deze overgangstijd te voorschijn treden, geestelijk sterker, zelfbewuster en eensgezinder dan welke andere politieke beweging ook.

H. G. SCHOLTEN, voorzitter.

B. VAN DER WAERDEN, secretaris.

December 1945.